

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ АДВОКАТСЬКОЇ ВЕРСІЇ

Трофименко А.С.,
здобувач

Науковий керівник: Цільмак О.М.
д.ю.н, професор, в.о. начальника кафедри криміналістики
судової медицини та психіатрії
Одеський державний університет внутрішніх справ

В статті аналізуються визначення адвокатської версії, що надані вченими-криміналістами, а також наводиться власне розуміння змісту адвокатської версії. Крім того, автором окреслюється мета, принципи та функції адвокатської версії, об'єкт її дослідження. Також досліджується та приводиться до єдиного знаменника класифікація адвокатської версії відповідно до таких категорій, як: період висування, суб'єкт співпраці, фактичні дані, щодо яких висувається адвокатська версія.

Ключові слова: адвокатська версія, зміст, мета, принципи, функції, класифікація, суб'єкт співпраці.

Трофименко А.С. / ПОНЯТИЕ И СУЩНОСТЬ АДВОКАТСКОЙ ВЕРСИИ / Юридический факультет Одесского государственного университета внутренних дел, Украина

В статье анализируются определения адвокатской версии, которые предоставляются учёными-криминалистами. Также в работе приводится авторская дефиниция адвокатской версии и характеристика её значения для процесса досудебного расследования и судебного производства. Кроме того, автором прописываются цель, принципы и функции адвокатской версии, объект её исследования и приводится единая классификация адвокатской версии согласно различным критериям.

Ключевые слова: адвокатская версия, содержание, цель, принципы, функции, классификация, субъект сотрудничества.

Trofimenko A.S. / THE CONCEPT OF ADVOCATES VERSION / Juridical faculty of Odessa State University of Internal Affairs, Ukraine

In article, the author analyses the definition of advocate's version in comparison with theoretical meanings of other criminalists. As we suppose, this theme is very relevant, when it especially concern to the truthiness of criminal eprocess. Unfortunately, there are not enough scientific researches, which determine such category as advocate's version.

That's why, its necessary to improve the general theory of the advocates version as a component of forensic version. First of all the advocates version is the chief method for getting proofs in criminal procedure, especially for person who accused in committing crime. We should also pay attention on such categories as purpose, principles, functions and objects of advocate's version.

The chief objective of this article is to identify the meaning of advocates version and its components. According to the laws advocate is the significant part on pretrial and trial process. Because of this, we can make a conclusion, that he can take part in all the investigative actions, for example: examination, rummage, investigative experiment, inspection etc. and put forward his own versions, which contribute of setting the objective truth in the case.

We should also reduce to a common denominator the classification of advocate's version, according to the period of versification, the subject of cooperation during the process of versification, subject of protection (here we must take note to a differences between such subjects as ages and minors, because there are various periods of inclusion the advocate to the criminal process).

In our opinion the advocate's version – the defenses assumption that take place during the pretrial and trial process about the presence of factual dates that become the groundwork for protecting the interests of suspect (accused).

Key words: advocates version, content, objective, principles, functions, classification, subject of cooperation.

У сучасній криміналістиці існує чимало невирішених питань. На жаль, вони не оминають і криміналістичну версію, хоча й існує чимало її теоретичних визначень. Однією з різновидів криміналістичної версії є адвокатська.

Питанням щодо визначення та механізмів реалізації криміналістичної версії займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як: І.В. Александров, Л.С. Ароцкер, Г.В. Арцишевський, О.Я. Баєв, А.І. Баянов, Р.С. Белкін, А.Н. Васильєв, Т. Н. Ведерніков, А.І. Вінберг, І.А. Возгріна, Т.С. Волчецька, В.К.Гавло, Ю.П. Гармаєв І.Ф. Герасимов, Ю.В. Головін, С.І. Давидов, В.Д. Зеленський, Є.П. Іщенко, В.Я. Колдін, А.Ю. Корчагін, І.Ф. Пантелеєв, А.Р. Ратінов, В.Ю. Шепітько, О.М. Цільмак, Н.П. Яблоков, Н.О. Якубович та ін.

У наукових працях учених зустрічаються дефініції «криміналістична версія», «слідча версія», «оперативно-розшукова версія», «адвокатська версія», «прокурорська версія», «судова версія». Однак, на жаль, науковцями не досить ґрунтовно досліджується даний різновид, у літературі – лише декілька визначень, що деякою мірою характеризують деякі характеристики адвокатської версії. Тому, на нашу думку, необхідно проаналізувати сутність відповідної категорії, визначити мету та її завдання, а також з'ясувати її роль у кримінальному провадженні.

Питання щодо існування адвокатської версії як складової загальної теорії криміналістичної версії постало з прийняттям Кримінального процесуального кодексу (Далі –

КПК) [1], оскільки КПК 1960 р. містив дещо звужені права захисника. До прикладу ч. 4, 5, 13 ст. 48 містили права захисника, що могли реалізуватися за дозволом слідчого або дізнавача, хоча існували положення щодо можливості подання адвокатом доказів, отриманих від підприємств, установ та організацій.

Кажучи про чинний КПК від 2012 р., а саме ст. 93 [1] – збирання доказів, можна констатувати розширення прав захисника та надання йому можливостей, враховуючи Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 (в редакції від 06.02.2015 р.) [2] (ст. ст. 20, 21, 23), [2], не лише подавати докази, отримані від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, а й ініціювати проведення слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій. Тобто можна зробити висновок, що адвокат може висувати власні версії щодо певного злочину, здійснювати їх перевірку задля встановлення об'єктивної істини у кримінальному провадженні, особливо це стосується ситуацій, коли підозрюваним виступає особа, що не причетна до злочину, і саме завдяки висунутим адвокатом версіям встановлюється дійсною винувата особа. Варто звернути увагу, що адвокат може висувати версії як під час досудового слідства, так і під час судового провадження.

Науковці по-різному визначають дефініцію «адвокатська версія»: висунуті і що формулюються суб'єктом професійного захисту контрверсії від звинувачення у кри-

мінальній справі (В.В. Мозяков) [3, с. 161]; коротко виражена захисна функція, яка представляє собою фактичне та юридичне пояснення факту, що стався, з точки зору захисту (А.В. Рагулін) [4]; припущення, що висувуються захисником у перебігу судового розгляду кримінального провадження (О.М. Цільмак) [5].

Аналізуючи думки науковців, можна визначити адвокатську версію як: 1) припущення (О.М. Цільмак, В.Л. Кудрявцев), 2) умовивід (Р.М. Жамієва), 3) захисна функція (А.В. Рагулін), 4) контрверсія (В.В. Мозяков).

На нашу ж думку, адвокатська версія – припущення сторони захисту, що має місце під час досудового слідства та судового провадження, про наявність фактичних даних для захисту інтересів підозрюваного (обвинуваченого).

Метою висунення адвокатської версії є перевірка «доказовості» та «значимості» фактичних обставин для досудового слідства та судового провадження, зібрання додаткових фактів, що можуть слугувати підґрунтям для захисту інтересів підозрюваного.

Основними завданнями адвокатської версії є:

- перевірка наявних доказів у кримінальному провадженні;

- пошук інших додаткових відомостей, що нададуть можливість захистити інтереси особи, що не причетна до вчинення злочину;

- за наявності фактичних даних, що мають доказове значення, – спростування причетності підозрюваного (обвинуваченого) до скоєння злочину.

Серед принципів адвокатської версії можна виділити такі:

- моделювання – дозволяє адвокату змоделювати можливу ситуацію, за якої стався злочин, та з'ясувати особливості поведінки злочинця та потерпілого;

- конкретності – полягає в необхідності адвоката висувати лише змістовні та доцільні версії щодо конкретного розслідуваного епізоду в рамках досудового слідства або судового провадження;

- послідовності – передбачає підготовку, формулювання та висунення версії згідно з теоретичним та практичним порядком задля уникнення хаосу в діях та поведінці адвоката, що може призвести до вчинення безлічі помилок, які виступатимуть не на користь підзахисному;

- нонсуб'єктивізму – є змістовним в контексті висунення припущення адвокатом, що буде пов'язане з кожною деталлю розслідуваного злочину. Наприклад, якщо було вчинене вбивство з корисливих мотивів, адвокат не може висувати версію щодо крадіжки або розбійного нападу, адже вони не матимуть відношення до кримінального провадження і не принесуть очікуваного результату;

- дуалізму – полягає у проведенні паралелі між «більш значимими» та «менш значимими» версіями та обрання найбільш результативних.

Функціями адвокатської версії є:

- перевірна – адже адвокат, насамперед, перевіряє наявні докази та висуває власні версії, що можуть призвести до винайдення інших доказових відомостей;

- аналітична – дозволяє адвокату аналізувати відомості, що отримуються під час висунення адвокатської версії;

- ситуаційна – сутністю є можливість висунення адвокатом версії щодо певної ситуації вчиненого злочину;

- емпірична – висувуючи певну версію, адвокат отримує певні фактичні дані, що потім можуть стати доказами в кримінальному провадженні;

- селективна – забезпечує варіацію висунутих версій та обрання найбільш підходящих для конкретного епізоду.

Об'єктом адвокатської версії є відомості щодо особи злочинця, засобів вчинення злочину, мотивів його вчинення, поведінки особи потерпілого, способи вчинення злочину, аналіз сутності вчиненого злочину, психологічного стану особи під час вчинення злочину та після його вчинення, аналіз психологічної структури особистості злочинця та потерпілого та інше.

Адвокатські версії можна класифікувати:

- за періодом висунення: під час досудового слідства; під час судового провадження;

- залежно від порядку висунення версії: основні; другорядні.

Адвокат може будувати версії, використовуючи показання підзахисного. Відповідно до ст. 95 КПК [1] це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні фактичних даних та отримавши нові, може висувати власні версії щодо доцільності та правдивості показань, що надаються такими учасниками кримінального провадження, як потерпілий, свідки, експерт, спеціаліст та інші. Крім того, навіть ч. 3. ст.96 КПК [1] надає можливість сторонам кримінального провадження для доведення недостовірності показань свідка надати факти, що підтверджують його репутацію та нечесність.

Також адвокат може будувати версії, використовуючи певні документи, які є важливим засобом доказу в кримінальному провадженні на підставі ст. 99 КПК [1]. Звичайно, що жодна зі сторін не зможе реалізувати відповідні процесуальні права, якщо не має відповідних документів. Саме тому кожна зі сторін повинна фіксувати всі події, що стосуються злочину, та надалі використовувати необхідні документи за призначенням.

Щодо адвоката: буде зрозумілим, якщо у нього будуть наявні документи, що міститимуть факти, які підтверджують непричетність його підзахисного до вчиненого злочину, він має право висувати контрверсії (версії проти) всіх доказів, що будуть наявні у слідчого, або під час кримінального провадження в залі суду (якщо такі відомості стали відомі саме під час судового розгляду справи). В іншому випадку всі припущення адвоката не носитимуть значимого для справи характеру і не зможуть вплинути на статус підозрюваного (обвинуваченого).

Також адвокат може будувати версії, використовуючи висновок експерта, який, як відомо, також є важливим для кримінального провадження. Саме експертом досліджуються об'єкти, що можуть мати відношення до кримінального провадження, суб'єкти та інші; ч. 2. ст.101 КПК [1] передбачає, що кожна зі сторін кримінального провадження має право надати висновок експерта, який ґрунтується на його наукових, технічних або інших спеціальних знаннях.

Саме тому постає питання про можливість проведення окремого експертного дослідження адвокатом, коли воно було проведено поверхнево або слідчим були досліджені не всі докази у кримінальному провадженні. Наприклад, коли на місці вчинення злочину був знайдений труп із численними слідами побиття та ножовим пораненням, що і спричинило смерть. У досудовому розслідуванні було встановлено, що потерпілий напередодні вбивства зустрічався з товаришем, а надалі між ними сталася бійка. Отже, товариш потерпілого був затриманий за підозрою у вчиненні вбивства.

Слід зазначити, що адвокатські версії для кримінального провадження мають істотну значимість. Дуже часто на припущення адвоката не звертають уваги, мотивуючи це тим, що він є надто зацікавленою особою, яка прагне лише захистити свого клієнта незалежно від його причетності або непричетності до вчиненого злочину. На нашу думку, це є не зовсім вірним, адже адвокат під час досудового провадження також прагне віднайти ті фактичні дані, що допоможуть розслідувати кримінальне провадження у найкоротші строки, особливо тоді, коли підозрюваним є особа, яка не вчиняла злочину. Під час судового провадження адвокат також прагне дослідити факти, які були зібрані на досудовому слідстві, та надати їм процесуальну

оцінку. При цьому він може висувати версії щодо їх значимості для захисту прав обвинуваченого та вирішення по суті кримінального провадження.

Таким чином, адвокатська версія виступає одним із найважливіших засобів пошуку та збирання додаткових відомостей, які сприятимуть захисту прав та інтересів підозрюваного (обвинуваченого) та встановленню істини у кримінальному провадженні. Для процесу висунення

адвокатської версії важливими є її функції (перевірочна, аналітична, ситуаційна та інші), принципи (послідовності, конкретності, нонсуб'єктивізму, дуалізму). Саме за допомогою відповідних категорій можна говорити про цілісну наукову категорію в складі криміналістичної версії в теоретичній площині, а також можливості застосування адвокатської версії на практиці, що сприятиме якнайшвидшому розкриттю злочину.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI // Голос України. – 2012. – № 90–91.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05 липня 2012 р. № 5076-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 62. – С. 17. – Ст. 2509.
3. Мозяков В.В. Керівництво для слідчих / під заг. ред. В.В. Мозякова. – М. : Іспит. – 2005. – 912 с.
4. Рагулин А.В. Стратегические принципы участия адвоката-защитника в уголовном процессе / А.В. Рагулин // ЕврАзЮж. – 2010. – № 3 (10). – (Профессиональная защита).
5. Цільмак О.М. Основи побудови криміналістичних версій / О.М. Цільмак // Порівняльно-аналітичне право: електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». – 2014. – № 2. – С 334–338.